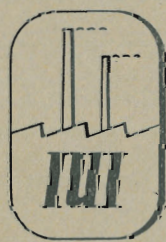


INDUSTRIENS UTREDNINGSinSTITUT

**DEN EKONOMISKA
EFTERKRIGSPLANERINGEN
I KANADA**



STOCKHOLM

1944

Den ekonomiska efterkrigsplaneringen

1. Kanada.

Den sakkunnigkommitté, som tillsatts av dominionregeringen i Kanada med uppgift att utstaka riktlinjerna för landets ekonomiska fredsplanering, har nyligen framlagt resultatet av sitt arbete. Ur svensk synpunkt är denna utredning av intresse icke minst på grund av de stora likheterna mellan Kanadas och Sveriges näringsliv. En betydande skogsindustri, värdefulla mineral- och malmfyndigheter samt stora vattenkrafttillgångar äro de viktigaste gemensamma ekonomiska faktorerna. Delvis äro också de problem den kanadensiska planeringskommittén haft att lösa av samma art som de problem det svenska näringslivet blir ställt inför vid en återgång till normala förhållanden.

Inledningsvis kan det vara på sin plats att lämna några data om Kanadas näringsliv och krigsinsats enligt senast tillgängliga uppgifter, hämtade dels ur fredsplaneringskommitténs betänkande och dels från andra källor.

1. Kanadas näringsliv och krigsinsats.

Vid sidan av skogsindustrierna samt metall- och mineralindustrierna är jordbruket Kanadas tredje huvudnäring. Såsom veteexportland intar ju Kanada en ledande ställning och tävlar med Argentina om första platsen på världsmarknaden. Dessa tre produktionsgrenar vägde år 1940 ungefär jämnt i landets export med en andel för var och en av dem om c:a 28 % av det totala exportvärdet. Till samman svara de alltså för i det närmaste 85 % av Kanadas export.

Upprustningen under kriget har lett till en kraftig expansion inom hela näringslivet. För att citera ett officiellt uttalande har "Kanada på tre år trängt samman två årtiondens normala industrialisering". Nya fabriker ha grundlagts och gamla moderniserats. Arbetsmetoderna ha rationaliserats och fabrikerne ha utrustats med nya arbetsbesparande maskiner, till stor del av inhemsk tillverkning.

Såsom i alla andra krigsförande och i de flesta neutrala länder har en vidsträckt överföring av arbetskraft från civilindustrier till krigsviktig produktion blivit nödvändig och kvinnlig arbetskraft har i allt högre grad tagits i anspråk. Man beräknar

att de i avlönat arbete sysselsatta kvinnornas antal intill november 1943 fördubblats och stigit till c:a 1,2 miljoner. Av dessa äro 260.000 direkt eller indirekt sysselsatta i krigsindustrierna. Totalantalet i krigsindustrin direkt eller indirekt sysselsatta personer uppgick redan vid utgången av det fjärde krigsåret (sept. 1943) till 1.100.000, medan krigsmakten samtidigt absorberat över 720.000 man och några tiotusental kvinnor.

Beträffande den industriella utvecklingen kan det konstateras, att tillverkningen av stark sulfitmassa under kriget ökats kraftigt, närmast på grund av den stegrade exporten till USA. Redan år 1942 hade tillverkningen av oblekt sulfitecellulosa nästan fördubblats, jämfört med produktionstalet för år 1939, och har sedermera ytterligare stegrats. Bristen på skogsarbetare torde dock under år 1944 ha begränsat en vidare expansion av denna produktion. Senaste år (1943) hade Kanada förbundit sig att leverera 70 % av Storbritanniens trävarubehov och att utskippa till övriga imperieländer 100 miljoner samt till USA 900 miljoner kubikfot trävaror för militära ändamål. Dessutom skulle de amerikanska cellulosafabrikerna förses med 1,55 miljoner famnar (9,5 milj. m³) pappersved, vilket innebär en minskning om 350.000 famnar (2,14 milj. m³) mot föregående års skeppningar. Denna minskning skulle kompenseras med ökade leveranser av papper och cellulosa. Tillförlitliga uppgifter om i vilken grad detta program kunnat uppfyllas äro icke för handen, då mörkläggningen beträffande träförädlingsindustriernas verksamhet skärpts. Tillverkningen av tidningspapper ökades under de två första krigsåren med något mer än en halv miljon ton. Under de två senaste åren har emellertid en tillbakagång inträtt så att produktionsvolymen år 1943 icke var mer än 100.000 ton större än år 1939, då den var i det närmaste 2,9 milj. ton.

Mineral- och metallindustrierna uppvisa också kraftigt stegrade produktionssiffror. Den kanske mest iögonfallande produktionsökningen redovisas inom aluminiumtillverkningen, som redan år 1943 översteg 600.000 ton, mot blott 75.000 ton år 1939. Likaså har tillverkningen av magnesium undergått en kraftig stegring. Kanada intar som känt en ledande ställning i hela världen som nickel- och asbest-producent. Även utvinningen av koppar, bly och zink uppvisar en rätt stor ökning, såsom framgår av följande uppställning:

	1939 Short tons ¹⁾	1942 Short tons ¹⁾
Raff. koppar	232.000	270.600
" bly	191.000	243.800
" nickel	64.500	93.300
" zink	175.600	216.000

Ur svensk synpunkt fäster man sig särskilt vid järn- och stålproduktionens kraftiga expansion. Tackjärnstillverkningen hade från krigsutbrottet intill sommaren 1943 fyrdubblats och stigit till 2,5 milj. short tons per år. Produktionen av stålgöt hade under samma tid fördubblats till 3 milj. short tons. Nya valsverk och andra stålförädlingsverk ha uppförts och försetts med modernaste utrustning. Likaså ha allt flera ferrolegeringar börjat tillverkas och även produktionen av verktygsmaskiner uppvisar en kraftig stegring (sifferuppgifter saknas tyvärr).

I mitten av år 1943 byggdes oceangående fraktfartyg vid 11 skeppsvarv, vilka sysselsatte 50.000 arbetare. Intill nämnda tidpunkt hade varven levererat 200 fartyg med ett sammanlagt tonnage om 1,5 miljoner bruttoton. Under de närmaste 20 åren före kriget hade inte ett enda oceangående fartyg byggts i Kanada. Dessutom byggdes vid ett flertal skeppsvarv krigsfartyg av olika slag, t.o.m. kryssare.

I slutet av maj månad 1943 uppgick arbetarantalet inom flygplansindustrien till 100.000, varav mer än 25 % var kvinnlig arbetskraft.

I Kanada har vidare uppförts en stor mängd olika fabriker för tillverkning av vapen och ammunition samt militära transportmedel, sprängämnen och övriga kemiska krigsförmödenheter. Beträffande den direkta krigsindustrien kunna dock icke närmare uppgifter erhållas.

2. Fredsplaneringen.

Det säger sig självt, att en så intensiv krigsansträngning, som den Kanada åtagit sig, betingat stora omställningar och förorsakat betydande förskjutningar i landets näringsliv. En del av dessa förändringar äro av bestående art och man kan vänta sig att den kanadensiska konkurrensen på ett flertal marknader efter kriget kommer att göra sig kraftigt gällande. I olika sammanhang kommer i det följande att redogöras för den kanadensiska fredsplaneringskommitténs

1) 1 short ton = 907,18 kg.

(Advisory Committee on Reconstruction) syn på efterkrigstidens marknadsutveckling.

Fredsplaneringskommitténs befogenheter ha varit av rådgivande art. Den har sorterat direkt under premiärministern i dominionsregeringen och stått i intim kontakt med parlamentets utskott för fredsplanering och socialpolitik.

För det egentliga utredningsarbetet har kommittén tillsatt sex utskott, som studerat sysselsättningsmöjligheterna och uppgjort förslag till fredsberedskapsåtgärder på sina respektive områden. Dessa förslag ha framlagts för offentligheten i sex utskottsbetänkanden angående:

Efterkrigstidens sysselsättningsmöjligheter

(Post-war Employment Opportunities);

Efterkrigstidens kvinnoproblem

(Post-war Problems of Women);

Bevarande och utnyttjande av naturrikedomarna

(Conservation and Development of Natural Resources);

Bostadsbygge och stadsplanering

(Housing and Community Planning);

Offentliga byggenadsprogram

(Publicly-financed Construction Projects) samt

Jordbrukspolitik

(Agricultural Policy),

vilka daterats mellan den 24 september 1943 och den 24 mars 1944 samt utkommit i tryck under det sistnämnda året.

Den gemensamma utgångspunkten i samtliga specialundersökningar är en strävan att finna möjligheter att realisera den fulla sysselsättnings princip beträffande hela den arbetskraft, som efter kriget söker sysselsättning. För uppnående av detta mål har å ena sidan utarbetats förslag till åtgärder för omedelbar verkställighet, när arbetskraft börjar frigöras från de nuvarande krigsbestingade sysselsättningarna, och å andra sidan planer på lång sikt för bibehållande av sysselsättningsgraden och höjande av nationalinkomsten samt förbättrande av den sociala standarden.

Följande allmänna riktlinjer i planeringsarbetet må särskilt framhåvas:

En ökad självförsörjning förordas, i de fall då den kan uppnås genom ett rationellare utnyttjande av landets resurser, utan artificiella stödåtgärder och prohibitiv handelspolitik.

Kommittén ställer sig reservationslöst bakom Atlantdeklara-

tionens tes om världshandelns frihet.¹⁾

För vidgande av den inhemska råvarubasen och förbättrande av produktionsmetoderna samt stärkande av landets konkurrenskraft på världsmarknaden är en intensiv forskningsverksamhet på alla områden av nöden.

Den enskilda företagsamheten bör uppmuntras till nya initiativ genom en produktionsfrämjande skattepolitik, genom olika slag av stöd vid saluförandet av nya produkter och, där det är nödvändigt, genom direkta subsidier, för igångsättande av ny produktion, när räntabilitet längre fram kan anses tryggad. Exploateringen av stora marginala eller submarginala malmförekomster och skogsbestånd kan möjliggöras genom en smidig skattepolitik.

Vid sidan av den produktionspolitiska huvudlinjen löper genomgående i betänkandena en rätt kraftig socialpolitisk välfärdslinje. Tecken till negativ inställning till det rådande samhällsskicket kan man däremot inte spåra, trots att en ganska starkt social radikalism, som känt, gjort sig gällande i vissa delar av landet.

3. Sysselsättningsmöjligheterna.

Utskottet för utredning av övergångs- och efterkrigstidens sysselsättningsmöjligheter konstaterar i sitt betänkande att det synbarligen kommer att uppstå en viss mer eller mindre omfattande stagnation inom näringslivet innan man hunnit verkställa de planer, som på förhand upprejorts för övergången från krigsekonomi till fredshushållning. Man förutsätter därför att byggnadsindustrin i första rummet kommer att få taga emot den arbetskraft som frigöres från militärtjänst och krigsindustri.

Någon exakt uppskattning av antalet arbetare, som bör omplaceras efter krigets slut, framlägger inte utskottet. I betänkandet konstateras blott att inemot en miljon arbetare kommer att friställas från krigsindustrin. Dessutom måste de inkallade vid demobiliseringen åter fogas in i det ekonomiska livet, vilket torde ske så snart kriget är över. Man torde sålunda kunna uppskatta totalantalet av dem, som i en eller annan form måste omplaceras, till bortåt två miljoner. Uppgiften är alltså av gigantiska mått för ett folk med ett invånarantal om 11,5 miljoner.

1) Atlantic Charter Clause V: "We desire to bring about the fullest collaboration between all nations on the economic front, to secure for all improved labour standards, economic advancement, and social security."

Utskottet för sysselsättningsfrågor har begränsat sin uppgift till att beröra blott den rent tekniska sidan av ifrågasvarande omplaceringsarbete, medan utredningen av möjligheterna att skapa arbetstillfällen inom industrien, byggnadsverksamheten och jordbruket samt med dem sammanhängande näringsgrenar ålegat andra specialutskott.

Vilka linjer än själva sysselsättningspolitiken kommer att följa, är en effektiv arbetsmarknadsorganisation oungånglig, konstaterar utskottet i sitt betänkande. Det organ, som har de största erfarenheterna härvidlag, är det under kriget tillskapade ämbetsverket Dominion Employment Service, som haft till uppgift att mobilisera arbetskraft till krigsindustrierna. Detta ämbetsverk bör utbyggas till en hela landet omfattande arbetsförmedlingsorganisation, som förutom den direkta förmedlingen av arbetskraft även skall anordna yrkesutbildning och vägledning vid yrkesval.

I detta sammanhang är det inte nödvändigt att ingå närmare på detaljerna i den planerade arbetsförmedlingen; det räcker med att konstatera att riktlinjerna i stort sett äro desamma som för den nuvarande svenska arbetsförmedlingen. Däremot kan det vara skäl att ägna något större uppmärksamhet åt den planlagda yrkesutbildningen.

Såsom en första åtgärd på detta område förordas en inventering av den icke yrkesutbildade arbetskraften och en beräkning av det antal icke-fackarbetare, som vid ett fredsslut kunna absorberas av den normala produktionen. Återstoden skall dirigeras över till olika slag av byggnadsarbeten. För den händelse stora allmänna arbeten bli av nöden förordas upprättandet av läger med lämplig och närande kost, tillgång till nöjen samt lämpliga sovrum och sanitära anläggningar.

Under efterkrigstiden förväntas ett stort behov av yrkeskicklig arbetskraft att göra sig gällande. Sådan arbetskraft blir visserligen frigjord från nuvarande sysselsättningar inom krigsindustrien och från militärtjänst, men det oaktat kommer troligen ett underskott att kvarstå. En omfattande yrkesutbildning för icke utbildade arbetslösa föreslås därför. En stor del av den yrkeskuniga arbetskraft, som varit inkallad i militärtjänst eller haft sysselsättning utanför sitt egentliga yrke under krigstiden, är i behov av särskild "repetitionskurs" (snabbutbildning) för olika yrkesuppgifter, innan den kan placeras i arbete.

För detta ändamål avser man att begagna de 110 utbildningscentraler som grundats under krigstiden för att tillgodose krigsindustriens och arméns behov. Alla dessa utbildningsanstalter skola enligt förslaget ställas under gemensam ledning och kontroll. En snabbutbildning är särskilt nödvändig beträffande sådan arbetskraft, som aldrig erhållit någon egentlig yrkesutbildning utan inhämtat sin yrkesskicklighet i praktiskt arbete och som av fackföreningarna klassificeras såsom yrkeskunnig.

För att möta det normala behovet av återväxt inom yrkesarbetarstammen, förordar utskottet en genomgående omorganisation av utbildningsväsendet, som baseras på vägledning vid yrkesval. En anpassning av läroplanen vid skolorna rekommenderas så att undervisningen i högre grad överensstämmer med näringslivets behov, på bekostnad av de ämnen, som direkt ligga till grund för senare akademiska studier. Under ferierna skola eleverna beredas tillfälle att praktisera och sålunda kontrollera sin fallenhet och sitt intresse för olika slag av yrkesarbete inom näringslivet.

Ett viktigt led i utvecklandet av yrkesutbildningen är lärlingsväsendet. Lärlingsutbildningen skall regleras på basen av enhetliga bestämmelser i hela landet. Även för flickor, som önska lära sig ett lättare industriellt yrke, kan lärlingsutbildning anordnas.

Utskottet förordar åtgärder för att uppmuntra industriföretagen att grunda egna yrkesskolor (fabriksskolor). Staten skall bidra till underhållet av sådana skolor genom att avlöna lärarna. Specialutbildning för instruktörer och lärare anordnas av myndigheterna.

4. Efterkrigstidens kvinnoproblem.

Ett viktigt sysselsättningsproblem utgör omplaceringen av de i förvärvsarbete under krigstiden nyanställda kvinnorna. Det beräknas att av den till 1,2 miljoner uppgående kvinnliga arbetskraften omkring 750.000 få behålla sin anställning vid normal sysselsättning efter kriget. Av återstoden, 450.000 kvinnor, beräknas 270.000 återvända till sina hem. Sålunda skulle omställningsarbetslösheten ifråga om den kvinnliga arbetskraften uppgå till 180.000. Förutom dessa komma även ett antal kvinnor att frigöras från krigsmakten för civilt arbete.

Siffran för den frigjorda kvinnliga arbetskraften kommer troligen att nedgå på grund av bl.a. följande faktorer:

a) Äktenskap bland de kvinnor, som redan vid krigsutbrottet varit sysselsatta inom industrien. b) Återgång till arbete inom jordbruket (antalet kvinnor, som från lantarbete övergått till industrien, uppskattas till 95.000). c) Sysselsättning inom hushållsarbete. d) Anställning inom varudistributionen. e) Nya industrier, där kvinnlig arbetskraft visat sig särskilt lämplig.

Utskottet lägger särskild vikt vid den under c) angivna faktorn. För att stimulera en övergång från industriell sysselsättning till hemarbete föreslås att arbetsförhållandena inom detta område förbättras. Hushållsarbetarnas sociala ställning bör höjas genom krav på yrkesutbildning och genom att en yrkesutbildad hushållsarbetare jämställs med övriga yrkesarbetare. Utbildningskurser för hushållsarbete förordas såsom en viktig del av det allmänna sysselsättningsprogrammet.

Utskottet framhåller, att alla fördelar i form av yrkesutbildning och yrkesvägledning samt arbetsförmedling, som de från krigsindustrierna ledigblivna männen komma i åtnjutande av, skola på samma villkor tillförsäkras även den kvinnliga arbetskraften dock endast beträffande sådana yrken, vilka visat sig lämpliga för kvinnor. Utskottet har i en särskild förteckning angivit dylika speciellt kvinnliga yrken. Såsom exempel ur denna förteckning kan nämnas:

lärarebefattningar vid universitet, högskolor, folkskolor, kindergarten etc.,

läkare, tandläkare, sjuksköterska,
bibliotekarie, apotekare, revisor, präst, ingenjör, arkitekt,
arbete inom konfektions- och kvarnindustri, kontorsarbete, konsthantverk, laboratoriebiträde, hushållsarbete,
telefonist, sättare, yrkesfotograf, hotellrecipient.

För att göra lantarbetet mera tilldragande förordar utskottet en mängd förbättringar i arbets- och bostadsförhållandena på landet. På grund av att arbetskraft i stor utsträckning under kriget överförts från lantarbete till industrien öppna sig stora sysselsättningsmöjligheter för kvinnor i lantarbete. Kommittén giver sitt fulla stöd åt förslaget att såsom beredskapsarbete med det snaraste elektrifiera stora delar av landsbygden. Likaledes understrykes nödvändigheten av att landsbygdens bostäder förses med rinnande vatten. Flykten från landsbygden borde även kunna motarbetas genom att understödja och stimulera småföretagsamheten där.

5. Naturtillgångarna.

Kanadas fredsplaneringskommitté utgår, såsom tidigare konstaterats, från att vissa allmänna arbeten böra hållas i beredskap för att garantera full sysselsättning om inte näringslivet hinner genomföra sin omställning i sådan takt, att hela den från militär-tjänst och krigsindustrierna frigjorda arbetskraften omedelbart kan absorberas i produktivt arbete.

Inventeringen av sysselsättningsmöjligheterna har man sökt samordna med strävandena att bevara och utnyttja landets naturtillgångar. I utskottets betänkande betonas att detaljplaneringen av de sysselsättningsskapande projekt, som framföras, bör påbörjas omedelbart, så att de vid en uppkommande arbetslöshet omedelbart kunna igångsättas.

a. Skogsindustrien.

Skogsindustrierna utgöra som nämnts en synnerligen viktig del av det kanadensiska folkhushållet. Tillsamman med skogsbruket sysselsatte de år 1941 inalles en kvarts miljon arbetare och nettovärdet av produktionen uppgick till 537 miljoner dollar (2.050 miljoner svenska kronor). Största delen av produktionen exporterades och Kanadas mest betydande konkurrenter under förkrigstiden voro de nordeuropeiska länderna och Ryssland.

Efter kriget förutspås en stor utländsk efterfrågan på kanadensiska skogsindustriprodukter tills de europeiska skogsindustriländerna hunnit igångsätta sin export. Därefter förebedas en mycket skarp konkurrens. Intressant är härvid att notera att utskottet befarar att de nordeuropeiska länderna skola vidtaga pris-sänkningar. Ett osäkerhetsmoment är även Rysslands hållning efter kriget. Den möjligheten toges med i beräkningen att Ryssland eventuellt börjar uppträda som storexportör av skogsindustriprodukter.

För att den kanadensiska skogsindustrien skall kunna framgångsrikt konkurrera böra å ena sidan produktionskostnaderna nedpressas och å andra sidan produkternas kvalitet höjas. I bägge dessa hänseenden måste statsmakten bistå den privata industrien.

Hittills har den kanadensiska skogsindustrien lidit av ett svårt handikap i jämförelse med de europeiska ländernas därigenom, att de olika fabrikerne haft ett alltför ensidigt produktionsprogram. Betydande inbesparingar kunna, enligt utskottets uppfattning, ernås genom att tillvarataga och förädla alla biprodukter och genom att effektivare utnyttja avfall. På grund av den stora bety-

delse denna fråga har för sysselsättningsmöjligheterna såväl vid övergången till fredshushållningen som på lång sikt, anbefaller utskottet statliga stödåtgärder för att industrien skall kunna genomföra dessa reformer. Såsom lämpliga stödåtgärder rekommenderas skattelindringar, bistånd vid saluförandet av nya produkter samt direkta subsidier.

För uppnående av kvalitetsförbättringar och utexperimenterande av nya användningsområden för träet skall en intensiv teknisk-ekonomisk forskningsverksamhet igångsättas. Nya laboratorier och forskningsanstalter böra grundas och staten bör bistå med tillräckliga medel för att verksamheten skall bli effektiv.

För att tillgodose behovet av arbetskraft såväl inom skogsindustrin som inom skogsarbetet, där bristen på folk gjort sig särskilt kraftigt gällande under senaste tid, föreslås utbildningskurser, under vilka arbetarna kunde erhålla lön av industrien t.ex. på basen av prestationen samt dessutom bidrag från allmänna medel. Instruktörer för kurserna böra omedelbart utbildas.

Viktiga åtgärder för stabiliseringen av skogsindustriens verksamhetsförutsättningar förordas även beträffande råvaruanskaffningen. Sålunda bör skogsbeskattningen regleras på lång sikt och dess höjd bör avpassas efter sunda produktionspolitiska linjer. Likaså bör skogsarrendet regleras enligt rationella principer.

b. Skogsvården.

Även ett effektiviserat skogsvårdsarbete kan giva sysselsättning åt en stor mängd arbetskraft, konstaterar utskottet, som rekommenderar att under de närmaste åren efter kriget årligen 15.000 personer skola utbildas för detta ändamål. Utbildad arbetskraft kan omedelbart sysselsättas i skogsvårdsarbete under erfarna fackmäns ledning.

Kanadas skogstillgångar uppgå till 275 miljoner acres (111,3 miljoner har). Men den genomsnittliga årstillväxten är blott 14 kubikfot per acre (5,7 kub.fot per har), vilket motsvarar endast hälften av årstillväxten i de nordeuropeiska länderna. Den stora skillnaden beror närmast på avsaknaden av rationell skogsvård. Man har nämligen experimentellt fastslagit att årstillväxten utan svårighet med enkla skogsvårdsåtgärder kan höjas till den nordeuropeiska nivån. Detta är också absolut nödvändigt, ty den forcerade uttagningen av virke har under krigstiden redan tårt på själva skogskapitalet. Av särskilt stor betydelse för skogsvården anser utskottet

vara en förbättring av brandskyddet, så att en kommersiell skogs-försäkring kan förverkligas. I detta syfte föreslås att en del av Kanadas flygvapen vid övmobiliseringen förvandlas till en flygande skogsbevakningskår, som även skulle utföra kartläggning medelst flygfotografering.

c. Mineralförekomsterna och metallindustrien.

Utskottet hyser även farhågor för att mineralförekomster-na under kriget blivit överexploaterade. Såsom framgått av den in-ledande översikten, har utvinningen av de flesta krigsviktiga mine-raler och metaller under kriget i hög grad forcerats. Nya malmfyn-digheter ka knappast i nämnvärd grad under krigsåren inmutats. Det stora flertalet av de i verksamhet varande gruvorna äro mer än 20 år gamla och antalet nya fyndigheter ha år för år minskat. Ett all-varligt hot om nedgång i produktionen föreligger sålunda efter kri-get, anser utskottet, om inte den privata företagsamheten uppmuntras till nya initiativ.

Skattebördans storlek är en avgörande faktor för lönsamhe-ten vid bearbetningen av malmförekomster. Genom en produktionsfräm-jande skattepolitik kan exploateringen av stora marginala eller sub-marginala malmförekomster bliva lönande. Utskottet föreslår att skattefrågan omedelbart upptages till en allsidig utredning.

Stora sysselsättningsmöjligheter kunna även öppnas genom upptäckten av nya fyndigheter. Därför bör en omfattande malmletnings-verksamhet igångsättas genast när kriget är över. Flera tusen malmletare böra utbildas för ändamålet.

Statsmakterna böra bistå mineralindustrien genom att med allmänna medel förbättra kommunikationerna från malmfyndigheterna till förädlingsverken. Härigenom skapas även nya arbetstillfällen.

Effektivisering av den teknisk-ekonomiska och vetenskap-liga forskningen samt förbättrande av yrkesutbildningen ingå även i utskottets rekommendationer.

d. Vattenkraften.

Kanadas utbyggda vattenkraft uppgick i slutet av år 1943 till 10.000.000 hkr eller c:a 20 % av den totala utbyggnadsvärda vattenkraften, som uppskattas till 51.000.000 hkr (motsvarande tal för Sverige är 8,84 milj. hkr). Under kriget har en rätt kraftig ökning av den utbyggda vattenkraften ägt rum. Intill utgången av år 1943 utgjorde ökningen 1.800.000 hkr. En stor del av hela landets hydroelektriska kraft har under kriget tagits i anspråk av krigs-

industrien och man räknar därför med ett överskott av elektrisk energi om 2 à 3 milj. hkr, när kriget är slut.

Utskottet framhåller, att en så riklig tillgång till billig elektrisk energi bör utnyttjas genomstartandet av nya industrier. En del av denna överskottsenergi kunde även finna avsättning genom att landsbygden, i synnerhet jordbruksdistrikten, elektrifieras i högre grad än vad nu är fallet. Skyndsamt utredning av möjligheterna till bistånd från allmänna medel för ett dylikt program anbefalles.

6. Bostadsbyggandet.

Efterkrigstidens bostadsproduktion har på grund av byggnadsindustriens nyckelställning i sysselsättningsprogrammet varit föremål för en särskilt ingående utredning. I sitt digra slutbetänkande konstaterar det specialutskott, som handhaft ifrågavarande utredning, att bostadsbygget kommer att spela en stor roll såväl i övergångstidens som efterkrigstidens sysselsättningsprogram.

Utskottet fastslår i princip att själva utförandet av byggnadsverksamheten, vare sig det är fråga om offentliga, privata eller kooperativt ägda byggnader, borde anförtros enskilda byggnadsentreprenörer eller privata byggnadsfirmor. Tidigare erfarenhet har nämligen givit vid handen, att härigenom det bästa resultatet uppnås. Vad däremot finansieringen av byggnadsverksamheten beträffar, böra alla företagsformer, det privata, kooperativa och statliga initiativet, vara med om att stimulera sysselsättningen.

För att uppnå största möjliga ändamålsenlighet i bostadsproduktionen bör den baseras på en omfattande stads- och regionalplanering. Utskottet förordar, att omedelbara åtgärder för igångsättande av en sådan planering vidtagas i alla förvaltningsorgan, som handha byggnadsangelägenheter.

Behovet av nya bostäder.

I städerna beräknas det totala behovet av nya bostäder vid ingången av år 1946 uppgå till 320.000 lägenheter, varav 175.000 för sanering av slumkvarter, 75.000 för eliminering av trångboddhet och 58.000 för att fylla det underskott, som uppkommit genom att byggnadsverksamheten icke kunnat fortgå i normal utsträckning under krigstiden.

På grund av den normala befolkningsökningen beräknas från 1946 framåt under den närmaste tioårsperioden det årliga behovet av nya bostäder stiga till 24.000 lägenheter. Under samma tid upp-

skattas behovet av nybyggnader i stället för föråldrade bostadshus till 13.500 lägenheter. Tillsammans alltså ett behov av 37.500 nya lägenheter per år.

Behovet av nya bostäder i landsbygdens tätorter uppskattas till 6.000 lägenheter per år, vartill kommer en ackumulerad bostadsbrist om 23.000 bostäder. Vid uppgörandet av byggnadsprogrammet för 1946-56 har man räknat med att hinna fylla hälften av underskottet samt hela det normala behovet av nya bostäder.

Utskottet förordar att skyndsamma förberedelser vidtages för planläggandet av en bostadsproduktion om 50.000-100.000 nya bostäder per år genast efter kriget. Programmet bör uppgöras med stor marginal för att det lätt skall kunna anpassas efter läget på arbetsmarknaden.

Finansieringen av byggnadsverksamheten.

Vid sidan av den privata investeringen i bostadsbygge förordar utskottet en omfattande understödsverksamhet med allmänna medel för finansiering av egnahemsbyggen och uppförande av kommunala bostadshus med låg hyra för den mindre bemedlade befolkningen. Även åt jordbrukarbefolkningen skola särskilda billiga lån eller direkta understöd beviljas för uppförande av nya bostadshus.

Byggnadskostnaderna.

Så snart byggnadsprogrammet uppgjorts bör underhandlingar inledas med byggnadsarbetarnas fackliga organisationer om möjligheterna att justera lönerna i samband med en eliminering av säsongarbetslösheten. Byggnadskostnaderna kunna även reduceras genom en rationell standardisering och masstillverkning av byggnadsmaterial och -tillbehör. För att masstillverkningens fördelar skola kunna utnyttjas, böra byggnadsprogrammen från början erhålla en tillräcklig omfattning.

7. Allmänna arbeten.

För att ytterligare stärka fredsberedskapen har kommittén för ekonomisk efterkrigsplanering ansett det vara skäl att utreda det eventuella behovet av allmänna arbeten såsom ett led i sysselsättningsprogrammet. Det specialutskott, som fått övertaga denna utredning, anlägger en optimistisk syn på den ekonomiska utvecklingen under övergångstiden. Det förutsättes att avlyftandet av krigstidens regleringar kommer att stimulera näringslivet i den grad att ingen överhängande fara för ett bakslag är att vänta under den omedelbara

efterkrigstiden.

På grund av risken för ett konjunkturomslag via en exportnedgång rekommenderar utskottet dock omedelbara åtgärder för att inventera förefintligheten av investeringsobjekt inom den offentliga och kommunala förvaltningen, lämpliga såsom allmänna arbeten under en lågkonjunktur. Utskottet ingår inte i detalj på innehållet av ifrågavarande program och säger sig icke heller ha utrett frågan om de olika arbetenas inbördes prioritet.

Uppgörandet av själva programmet skall utföras av ett särskilt topporgan (National Development Board), som skall stå i intim kontakt med de federala myndigheterna och sortera direkt under dominionregeringens finansminister. För själva inventeringen skola tillsättas regionala utskott och tillfälliga expertkommittéer.

En stomme till den planerade reserven av allmänna arbeten erhålles utan större svårigheter genom att samla ihop uppgifter från de olika federala ministerierna om deras byggnadsbehov. Likaså böra de arbeten av allmän art, som rekommenderats för den ekonomiska fredsplaneringskommittén av de fem övriga utskotten, med det snaraste upptagas till behandling. Vidare skall industrien sättas i tillfälle att framställa önskomål rörande allmänna arbeten inom sitt område. De olika regionala och kommunala myndigheterna skola slutligen likaledes inkomma med förslag.

På basis av det sålunda influtna materialet kan National Development Board skrida till att sammanställa ett hela landet omfattande program för de allmänna arbetena.

Vid uppgörandet av programmet skall behörig hänsyn tagas till de lokala sysselsättningsförhållandena samt till kravet att arbetena verkligen tjäna samhällsnyttiga ändamål. Den valhänthet, med vilken dessa frågor under 1930-talets krisperiod handhades, kritiseras skarpt av utskottet.

Tidtabellen för igångsättandet av de allmänna arbetena skall fastställas på basis av de upplysningar om konjunkturläget, som regelbundet skola avges av ett särskilt expertutskott bestående av sakkunniga från finansministeriet, statistiska centralbyrån, Bank of Canada o.s.v. Med hänsyn till önskvärdheten av att en enhetlig politik föres, föreslås att samordningen av samtliga allmänna arbeten lägges under den federala regeringen.

Övervakningen av själva utförandet av arbetsprogrammet skall icke ligga på National Development Board utan på de myndigheter, departement, regionala eller kommunala organ etc., vilka stå som

initiativtagare till de olika arbetena.

De medel, som erfordras för finansieringen av de planerade allmänna arbetena, skola på förhand budgeteras för en period av flera (3-6) år. En sådan beredskapsbudget på lång sikt skall täcka behovet av medel såväl för de normala kapitalutgifterna som för de extraordinära sysselsättningsåtgärderna.

Såsom vägledning för sammanställandet av programmet över allmänna arbeten har utskottet utarbetat en omfattande uppställning över olika slag av hithörande arbeten samt en quöteformulär för själva inventeringen av allmänna arbeten inom de olika områdena.

8. Jordbrukspolitiken.

Av Kanadas yrkesutövande befolkning erhöll år 1941 ungefär en fjärdedel sin utkomst från jordbruket. Av jordbrukets totalproduktion, som år 1942 värdemässigt uppgick till 2,1 miljarder dollar (8 miljarder kronor), konsumerades nära hälften av jordbrukets egen befolkning, medan varor till ett värde av 1,1 miljard dollar (4,2 miljarder kronor) avyttrades. Värdet av Kanadas export av lantbruksprodukter uppgick år 1940 till 323 miljoner dollar (1.230 milj. kronor). Nästan hälften av denna export utgjordes av helt eller delvis industriellt förädlade produkter.

Den konjunkturkänslighet som före kriget utmärkte den kanadensiska ekonomin, kan huvudsakligen föras tillbaka på prisfluktuationerna på den internationella vetomarknaden. De härav orsakade variationerna i jordbrukarnas inkomster sprida sig nämligen snabbt till övriga grenar av det inhemska näringslivet. Som ett viktigt led i strävandena att trygga efterkrigstidens sysselsättningsförhållanden framstår sålunda en ökning och stabilisering av farmarebefolkningens köpkraft.

Kommittén för efterkrigsplanering har genom ett specialutskott ägnat denna fråga ett ingående studium. I det följande skola utskottets viktigaste synpunkter och rekommendationer i korthet relateras.

En möjligast fullständig frihandel på de internationella marknaderna bör eftersträvas, och Kanadas regering bör använda varje tillfälle till att främja en sådan handelspolitik. Man hoppas att goda förutsättningar härför förefinnas efter kriget, då Kanada som en av världens största exportörer av lantbruksprodukter torde kunna utöva ett visst inflytande på de länder, vilka äro i särskilt stort behov av dessa varor. I symmetriheto veto bör i alla länder förklaras för frihandelsvara.

En kommitté bestående av representanter för olika departement bör tillsättas för att kontinuerligt studera möjligheterna att utvidga Kanadas utrikeshandel.

Regeringen anmodas bevilja ett betydande engångsanslag för igångsättande av en stort upplagd kampanj för att öka exporten av vete och veteprodukter. Senare skall en halv procent av värdet av det exporterade vetet uppbäras för att finansiera fortsättningen av kampanjen, som skall utsträckas till att omfatta alla länder.

Den industriella förädlingen av lantbruksprodukter bör främjas genom anslag till forskningsanstalter och genom grundandet av ett centrallaboratorium. Utskottet förordar sammankallandet av en konferens för planläggande av förbättringar i lantbrukets transportförhållanden.

Åtgärder för en höjning av den mindre bemedlade befolkningens näringsstandard rekommenderas av utskottet. Härigenom skulle, samtidigt som befolkningens fysiska kondition och arbetseffektivitet ökas, även lantbruksprodukternas avsättningsmöjligheter förbättras.

Utskottet omfattar slutligen även de av andra utskott framlagda förslagen om elektrifiering av landsbygden.

Slutord.

Kanadas ekonomiska fredsplanering har varit både omfattande och grundlig. Dessutom har det preliminära planeringsarbetet utförts så långt i förväg att de myndigheter, som fått i uppdrag att handha sysselsättningsärendena, ha god tid på sig att förbereda den praktiska realiseringen av programmet.

Vid det här laget har redan över ett halvt år förflutit sedan det sista betänkandet inlämnades till regeringen. Om myndigheterna följt kommitténs rekommendationer och omedelbart igångsatt arbetet, torde aktionsplanen i huvuddrag redan föreligga färdig.

Fredsberedskapskommittén ser, såsom av olika sammanhang framgått, rätt förhoppningsfullt på möjligheterna att föra landet genom den närmaste efterkrigsperioden utan risk för lågkonjunktur.

Inte heller på lång sikt hyser man farhågor för arbetslöshet och ekonomisk depression, emedan det planerade programmet för allmänna arbeten alltid skall vara redo att i behövlig omfattning tagas i anspråk för att stimulera näringslivet.

Till slut må ännu framhåvas den stora omvårdnad om det enskilda initiativet och det fria näringslivet, som genomgående karakteriserar den kanadensiska fredsplaneringen. Statens medverkan i det ekonomiska livet skall inskränka sig till att blott ge impulser åt det fria näringslivet och öppna nya vägar för det privata initiativet.